

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 3. julija 1889.

Obseg: Kako trgati in vlagati sadje v zaboje. — Naši sadni vrti. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Kluna. — Govor poslanca Tonklja. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Kako trgati in vlagati sadje v zaboje.**

Sadjarji pogosto tožijo, da ne morejo svojega sadja spraviti v denar. Vsled tega zanemarjajo sadjarstvo, manj vredne sorte pa kar po slepi ceni prodajajo, o posebno dobrih letinah jim celo brezkoristno strohne. Zviti trgovci pa to porabijo sebi v dobiček. Oni kupijo sadje od sadjarja ter mu plačajo, kolikor se jim zdi, občinstvu pa to nič ne hasni, ker ceno potem določujejo tržci, kakor sami hočejo. Bi li ne dalo se tukaj pomagati? Mislimo, da se da pomagati. Dobra roba ima sebi primerno ceno; vendar ne smemo čakati, da jej nastavi ceno tržec, marveč sadjarji sami se morajo potruditi, da pridejo s kupci v dotiko. Kmalu se bodo prepričali, da je možno dobiti vrlih cen dobri robi. Naj posnemajo sadjarje ob Renu, na Avstrijskem itd., ki pošiljajo sadje v zabojčkih po pošti na ogled.

Ako pa naši sadjarji želijo dobre cene, morajo zavedati se tudi svoje dolžnosti; dolžni so namreč sadje brez vsake hibe določiti. V tem oziru so dolžni: 1. razumno ravnati pri zbiranju sadja, 2. pri shranjevanju in 3. pri vlaganju v zaboje, katere potem odpošljejo.

Pri nas navadno drevesa otresejo, sadje pa pomečejo na voz, da ga doma v kleti nakopičijo. Tako ravnati je silno napačno. Kar se ni skvarilo uže na drevesi, skvari se v kleti. Ljudje se pa potem jezijo, da jim tržci obetajo slabe cene, ker je sadje mnogovrstno oškodovano.

Sadje hoče, da ga varujemo in opazno z njim ravnamo, kakor z jajcem. Razumen sadjar toraj ne bode dreves otresaval, marveč utrgal bode vsak sad posebe ter ga varčno položil v košarino, katera je z prtom pokrita. Kadar je polna, položi se sleharni sad varčno na voz na slamo; kadar je ena plast polna, pokrije se s

slamo, na katero se polaga druga plast sadežev in tako dalje. Na gornjo plast, pokrito seveda zopet s slamo denejo se deske, ki se trdno privežejo k vozu, da sadeži ne drgnejo drug drugega. Ko je voz domov pripeljan, odbrati je jabolka previdno, in sicer zelo nepokvarjena vkupe, na dalje malo skvarjena in naposled hudo oškodovana vkupe. Prva se posebe odpošljejo in posamezna prodajajo, druga pojedó doma, tretja prodado za tolčenje, ako doma ne delajo tolkle. Vsled tolike marljivosti so nekatere okolice zaslovele daleč po sveti, na primer okolica mesta Bozen na Tirolskem. Vendar to ni še zadosti. Treba tudi o pravem času sadu iti pobirat. Jagodičast sad treba pobirati, kedar je popolnoma dozorel, drugače je pri koščičastem in peškatem sadju, to dozoreva tudi pozneje po shrambah. Kdor hoče koščičast sad na prodaj odpošiljati, ne sme čakati, da mu na drevesu popolnoma dozori, ampak mora ga poprej pobirati, sicer bi na mesto, kamor je namenjen, došel uže ves pokvarjen. To znajo ogerski kmetovalci prav dobro ter se ravnajo tako, kedar pošiljajo slive v severno Nemčijo, isto delajo kmetovalci v Torinskem gozdu, kateri svoje sadje pošiljajo sveže v Holandijo, na Švedsko in Angleško. Sadje pobirajo, kedar začne barvo dobivati dobro vedoč, da bode dozorelo, kedar pride na določeno mu mesto. Pri peškatem sadju moramo razločevati polletnji od zimskega sadu. Prvega je treba kolikor mogoče rano pobirati, ako hočemo, da ostane poraben in trpežen; dozoreli strati se kmalu. Zimski sad pa naj ostaja kar mogoče dolgo na drevesu.

Kar se dostaje shranjevanja, vemo, da še celo žlahten sad hranijo po kletih. Toda ravno kleti sodijo najmanj za shrambo žlahtnemu namiznemu sadju. Zatorej shranjujejo sedaj žlahtni sad, koder ga pridelujejo veliko za prodaj po suhih, nemraznih izbah in dvoranah. Vsaka klet daje sadju neprijeten duh.

Tudi zastran vlaganja v zaboje nahajamo še mnogo pomanjkljivega. Po sadnih trgih velikih mest zapazimo

pogosto velikih sodov, natlačenih z jabolki. Ljudje so jih nametali v sod, zavečili ga in zabili. Nasledke takšnega napačnega ravnanja vidimo, kedar sod odpremo; polovica sadja je skvarjena; za slabo sadje pa ni kupcev, ko bi jabolka Bog vedi kako po ceni ponujali. Tirolski sadni tržci dajejo pa lep vzgled. Kar je namiznega sadja ovijejo sleharno jabolko, vsako hruško prav opazno v svilnat papir — Seidenpapier. — Tako ovitih jabolk vložijo po 50, 100 ali 250 vkup v posebne zaboje na trdno, da jih nič ne pregane. Cenejše sadeže vlagajo tudi v sode, ki so pa za četrtno manjši od naših.

Naši sadni vrti.

Naši sadni vrti so v obče še prav zelo slabi; lepote naj bi bili našim hišam in pristavam ter donášali nam lepega dobička, pa so le zapuščen kos zemlje, kateri neznatno malo koristi.

Kaj je slabega po naših vrtovih, kako je sadje vzgojevati itd., to hočemo v nastopnih vrstah nekoliko popisati.

Na vrtu imejmo najprvo samo dobro sadno drevje, bodisi kupčijskih vrst ali za domačo porabo v sušilo ali mošt. Zato ne sadi drevja, katero ti rodi malovreden sad, in spravi z vrta neplodno in staro drevje. Lahko trdimo, da polovica drevja po naših vrtovih rodeva malovredno sadje. Nujno je torej potrebno po naših vrtih precepiti malo in slabo rodeče drevje s takimi vrstami ali sortami, katere so uže izkušene kot dobre. V našem listu smo uže mnogokrat pisali o dobrih vrstah, pa hočemo še večkrat. Precepljati je najbolje spomladi. V ta namen požagamo drevesu, ki je staro do 40 let, vse veje doli do tistih, na katere bodemo cepili. Rane od žage porežemo potem gladko in jih vse zamažemo prav skrbno s cepilno smolo. Čez tri leta imamo zopet rodeče drevo, katero nam pa daje sedaj obilo lepega in dobrega sadja.

Pa ne le, da precepe prav živo priporočamo našim sadjarjem, ampak tudi da pomlade svoje staro drevje, katero videzno peša v rodovitnosti ter pričenja kazati suho vejevje. Pomladitev imenujemo prav močno skrajšavo vseh vej, s čimer prisilimo drevo, da naredi nov in čil les. Kar čudovito je, kako se obraste tako pravilno pomlajeno drevo in kako postane zopet rodno.

Sedaj hočemo omeniti najpoglavitejšega sadjarskega opravila po naših zanemarjenih vrtih. Naši sadjarji naj vendar izpoznajo, da brez gnojenja ne smejo nadejati se lepega ter brez napake sadja, niti da jim bode drevje obilno in stanovitno rodevalo pa zlasti krepko se razvijalo. Gnojiti moramo sadnemu drevju vsaj vsako tretje leto, kako pa, o tem hočemo ob svojem času še katero reči. Sadnemu drevju lahko gnojimo skoraj vse leto. Posebno po dobrih letinah, ki so drevje zelo oslabilo, moremo z gnojenjem drevo prisiliti, da začne iz nova krepko rasti in roditi.

Razen navedenih opravil je po naših sadovnjakih še marsikatero koristno delo opravljati. Tako moramo zemljo zlasti okoli mlajšega drevja večkrat zrahljati, poganjke iz korenin (pri češpljevem in drugem drevju) odstraniti, pregosto vejevje razredčiti, vodene, nerodovitne poganjke iztrebiti ali jih rodovitne storiti, če jih primerno skrajšamo.

Čistiti debla mahu ter druge nesnage je tudi važno opravilo, poleg tega je tudi treba obirati in zatirati gosnice in drug mrčes.

Neobdelani in zanemarjeni sadovnjaki so v pravo sramoto lastnikom, a lepo skrbno in pravilno obdelan sadni vrt je pa obilen vir dohodkov in lepota vsakemu posestvu. Na delo torej, slovenski sadjarji, in ravnajte se po tem pouku!

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

111.

Moskiti.

Moskiti vznemirjajo človeka vsak čas, po dnevu in po noči, ali vsak pot so druge vrste, katere na plen lete. Kedar se eni moskiti zgube, ima človek malo časa mir, ali ob svojem času se prikažejo drugi roji, da stražo izmene, kakor misijonarji vele. Od polusedme ure zjutraj pa do pete ure popoldne gospodarijo pravi moskiti. Jedno uro po solnčnem zahodu dojdejo na vrsto tempranerosi. Le-ti koljejo poldrugo uro, potem zginejo. Čez nekoliko minut se pokažejo zankudosi, kateri vse do svitanja vrše okrog. Moskiti odlete v časih v daljne kraje.

V nekater kraj nenadoma privrše novi moskiti, kakeršnih do tedaj niso poznavali. Na nekem kraju ob Magdalenskej reki ni bilo drugih komarjev kakor „jejeni“. Ker ti komarji samo po dnevu letajo, imeli so ljudje mir vsaj po noči. Leta 1861 so se nenadoma pojavili veliki ponočni komarji, tako da ubogi ljudje niso vedeli kam bi se po noči vlegli.

Mnogi se čudijo, da hočejo ljudje v takih krajih ostati in živeti in da se celo drugi k njim doseljujejo. Kjer je kosec kruha, tam se koj dobe ljudje, če tudi jih moskiti koljejo, da je joj. Ljudje so se tako privadili te nadloge, da se vznepokoje, kedar za malo časa moskiti zginejo. V Esmeraldi so pripovedali Humboldt, da je nekega dne 1795. l. eno uro pred solnčnim zahodom nakrat moskitov zmanjkalo. Ob tem času je bil zrak navadno oblačen od moskitov, a sedaj celih dvajset minut ni bilo ugledati prav nobenega, da-si ni bilo vetra. Ljudje so vsi veseli drug drugemu čestitali in se popraševali, ali bode ta sreča dolgo potrajala. Ali kmalu so